

MITEN PÄASEE SIVISTYNEEKSI?

Ennenkuin voi vastata tähän kysymykseen, täytyy olla selvillä siitä, mitä sivistys on. Ja se ei olekaan niin aivan yksinkertainen asia. Sillä "sivistys" sanan merkityksestä ei suinkaan olla yksimielisiä.

Suomalainen sana sivistys sisältää kaikki ne käsitteet, jotka muissa kielissä eroitetaan sanoilla: kulttuuri, sivilisatsioonin ja sivistys (Kultur, Civilisation, Bildung). Ensimmäisellä käsitteellä tarkoitetaan kaikkea, minkä kansa tai ihmiskunta "luovalla toiminnallaan" on aikaansaanut. Sivilisatsioonin vallitsee siinä kansassa, joka on jonkun yhteiskunnallisen järjestyksen alainen. Sivistys (Bildung, bildning) on yksilön suhde kansan tai ihmiskunnan koko kulttuuriin. Se voi olla suurempi tai pienempi, aina sen mukaan minkälainen tämä suhde on. Mutta *oikea* sivistys ei milloinkaan ole yksinomaan ulkonaista laatua, se ei *yksin* riipu siitä, että ihminen on hankkinut itsellensä joukon tietoja maailmasta ja sen oloista. Löytyy sivistymättömiä tiedemiehiä ja sivistyneitä kansanmiehiä, joiden tietomäärä on suhteellisesti vähäinen. Tietomäärän on täytynyt tunkeutua ihmisen sisimpään sisukseen, sen on täytynyt muodostaa suhteellisesti eheä persoonallisuus ja antaa ihmiselle *persoonallinen arvo*, vasta silloin on ihminen sivistynyt. Satuvasti lausuu eräs kirjailija: "Ei se ole sivistynyt, joka on matkustanut koko maailman läpi ja palajaa kotiin täynnä toisiinsa sovittamattomia raaka-aineksia; ei sekään ole sivistynyt, joka on lukenut kaikki kirjastot kaikilla kielillä sovittamatta kaikkea mitä on lukenut itseensä; ei sekään ole sivistynyt, joka pukee ulkonaisen elämänsä sieviin muotoihin, vaikka hänen sisuksensa on muodoton. Mutta se on sivistynyt, joka tutkii lähintä ympäristöänsä rakkaudella ja koettaa ymmärtää sen; joka pienessä maailmassaan näkee osan kokonaisuudesta; joka on lukenut muutamia hyviä kirjoja niin, että hän täysin ymmärtää niiden syvän merkityksen".

Pääasia on aina *syventyminen* siihen, mitä lukee, ja että tekee sen niin, että persoonallisuuden arvo siitä kohoaa, ja kaikkien korkeimmalle pääsee se, joka täten selvästi ymmärtää, että hän pääasiallisesti on osa koko ihmiskunnasta, kappale tuosta suuresta kokonaisuudesta, sillä kulttuuri käsittää lopullisessa päämäärässään koko ihmiskunnan kohottamista ja jalostamista, jossa toimessa juuri yksityinen ihminen vain on pieni osa ja toimiva jäsen. Paikkansa pitää kuuluisan Ruskinin väite: "Sivistyksen suhteen ei ole pääasia, että ihmiselle annetaan jotain, mitä hänellä ei ennen ole ollut, vaan se, että hänestä tehdään semmoista, mitä hän ei ennen ole ollut".

Vaikka tämä on aivan oikein, on tietojen kartuttaminen jokaiselle välttämättömän tarpeellista jo siitakin syystä, että tietorikas ihminen paremmin kykenee taloudellisesti kestävään elämän taistelussa. Ja selvää on, että se, jolla on paljon tietoja, jotka hän on *sisällisesti sulattanut*, on henkisesti korkeammalla kannalla kuin se, joka tässä suhteessa on köyhempi. Jos kohta ei, kuten esim. Cicero väitti, tiedonhalu ole *kaikissa* ihmisissä synnynnäistä, niin tämä tiedonhalu on silminnähtävästi kasvamassa etenkin yhteiskunnan alemmissa kerroksissa. Tästä on meille lukemattomia todistuksia. Todistukseksi tahdon tässä vain esittää sen vastauksen, jonka toht. A. Levenstein (*Die Arbeiterfrage*, siv. 173—212) sai työväeltä, kun hän asetti vastattavaksi kysymyksen, "mitä te tekisitte, jos teillä olisi runsaasti aikaa käytettävänä?" Kaikista vastaavista oli joka ryhmässä suurin niiden luku, jotka tahtoisivat joutoaikoina *tyydyttää tiedonhalunsa* (433×344×489). Prof. Broda (*Das moderne Proletariat*, siv. 123) lausuu tästä sattuvasti: "Tämän tiedon hankkimisessa osoittaa hän (työmies) suunnatonta tarmoa, ahkeruutta ja kestävyyttä, jotka herättävät ihailua", ja hän tuopi työväen omasta suusta lukuisia todistuksia. Eräs työläinen väittää (m. t. siv. 198), että "luokkatietoisuus on mahtavin kiihotin sivilis-

tyksen hakkimiseen." Broda myöntää tämän oikeaksi, mutta hän panee työväen tiedonhalun myöskin yhteyteen sen uskonnottomuuden kanssa: "Työläisen täytyy pyrkiä tietojensa kartuttamiseen, koska tietoisuus hänen uskonnottomuudestaan on ainoa keino päästä ymmärtämään kaikkisuuden yhteyttä. *Työläinen oppii sentakia, ettei hän usko.*" Olkoon syy muuten mikä tahansa, työväestön opinhalu on melkein rajaton.

Mitenkä on nyt tämä palava opinhalu tyydytettävä, niin että, kuten prof. Ostwald sanoisi, niin vähän energiaa kuin mahdollista menee hukkaan, että saavutettaisiin niin hyviä tuloksia kuin mahdollista mitä vähimmässä ajassa ja mitä vähimmällä voimain ponnistuksella. Tämä on erittäin huomioon otettava sentähden, että nykyisessä yhteiskuntajärjestyksessä työväki ei voi uhrata muuta kuin aivan pienen ajan tähän tarkoitukseen, koska hän suurimman osan elämästään on pakosta kapitalismin orjatyössä.

Otaksukaamme, että opinhaluinen työläinen on melkein ilman alkeellistakin sivistystä. Hänen tulee silloin heti ottaa osaa kaikkiin n. s. alkeiskursseihin, joita hänelle tarjotaan tai joita hänelle *yhteiskunnan täytyy* tarjota. Tämä seikka on paljon tärkeämpi kuin moni arveleekaan, ja tällä alalla on yhteiskunnalla ja kaikilla sen "sivistyneillä" jäsenillä mitä suurimmat velvollisuudet. Erittäin tulisi nuorten ylioppilaiden, jotka *todellisesti* tahtovat palvella maatansa ja kansaansa, ottaa tämä asia huomionsa. Parempaa isänmallista työtä he tuskin voivat suorittaa kuin kansansa *alimpien kerrosten* kohottamisen sivistyksessä ja tietoisuudessa, koska se on kaiken muun edistyksen, myöskin sosialidemokratian, pohja ja perustus.*) Tässä voisi tosiaan pienellä muutoksella käydä jalomielisen Jakobyn kuuluisia sanoja: "Vaatimattoman työväensivistysseuran (pro. työväenyhdistyksen) perustaminen on kulttuurille tärkeämpi ja mainehikkaampi teko kuin suurimmat, verisimmät ja kuuluisimmat taistelut". Ainoastaan se työmies, joka osaa

*) Vert. kirjoitustani sanomal. "Arbetet'Issa" 1910 no. 50 Socialism och bildning.

sujuvasti lukea ja kirjoittaa, seisoo sivistyksen kynnyksellä, ainoastaan semmoinen työmies voi missä nurkassa tahansa lukea ne kirjat ja julkaisut, jotka kehottavat häntä ottamaan vaaria eduistaan ja menestyksestään, vieläpä etupäässä työskentelemään lastensa paremman tulevaisuuden puolesta, etteivät ainakaan nämä olisj pakoitetut ahertamaan elämän alentavassa pakkotyössä.

Samassa kun työläinen oppii alkeiskursseissa tiedon alkeita, tulee hänen käydä *yksityisissä* (ei sarja-) luennoissa, etenkin semmoissa, joissa havainnollisuus on ensimmäisellä sijalla. Aivan varmaan on tämmöisten *hauskojen* yksityisluentojen merkitystä liiaksi halvennettu sarjaluentojen rinnalla — varsinkin on skioptikonkuvilla valaistu yksityisluento erittäin omiansa herättämään ja kehittämään opin- ja tiedonhalua semmoissa työläisissä, jotka eivät ole vielä kypsiä sarjaluennoille ja näiden luku on vielä nykyään suunnattoman suuri. Sitäpaitsi tulee aina muistaa, että paljon tärkeämpi on *kaikessa opetuksessa* tiedonhalun kehittäminen, kuin itse oppinon sisällön antaminen ja mieliin teroittaminen. — Jos ihmisellä on kehittynyt tiedonhalu, niin hän kyllä hankkii itsellensä lisätietoja vaikkapa yksin kirjoista, mutta ilman tätä kehittynyttä tiedonhalua ei hän koskaan muodostu sivistyneeksi ihmiseksi. Sen tähden tulee *aina*, jos suinkin mahdollista, kaikissa luentotilaisuuksissa syrjässä olla pieni kirjakauppa, josta kuulijat saavat ostaa esitetyn aineen yhteydessä ja sen ulkopuolellakin olevaa kirjallisuutta. Näin on hyvin usein tapana ulkomailla, meillä valitettavasti ei riittävän usein.

Kun työläinen on alkukurssien ja hauskojen yksityisluentojen kautta hiukan pitemmälle kehittynyt, tulee hänen kirjastosta hankkia itsellensä miellyttäviä kirjoja, ensiksi *hyviä* romaaneja. *Koko* ulkomaan tilastollinen kokemus osoittaa, että etevät romaanit ovat työväestön ja alempien kansankerrosten päänautinto kirjallisella alalla — ainakin yli 50% — ja tämä onkin aivan luonnollinen eikä mitenkään moitittava seikka. Niin kauvan kuin työväkeä nykyisessä yhteiskunnassa kidutetaan ylen pitkällä työpäivillä, niin kauan kuin työväki siis on pitkän

työpäivän perästä aivan uupunut, ei voi vaatiakaan, että hän jaksaisi sulattaa vaikeatajuisia teoksia, ennen kuin hänen aivonsa ovat kehittyneet ja tottuneet tämmöiseen henkiseen työhön. Jos työläinen ei olisi selvillä, mikä romaani on hyvä ja kehittävä, tulee hänen kysyä kirjastonhoitajalta; sillä uudemman käsityksen mukaan tämä ei enää ole mikään kone, joka vain heittää kirjat ulos kirjastosta lainaajalle, vaan on hän lainanottajan neuvoja ja kirjallinen ystävä, jonka puoleen hän voi luottamuksella kääntyä.

Vasta sitten, kun työläinen *hauskan kirjallisuuden* lukemisella on jonkun verran kehittynyt ja tottunut lukemiseen, voi hän ottaa luettavaksi vakavampaa kirjallisuutta, ensiksi maantieteellisiä kertomuksia ja luonnontieteellisiä kuvauksia. Ja silloin tottukoon hän niin paljon kuin mahdollista lukemaan tarkkaan ja huomaavaisesti eikä pintapuolisesti — sillä lukeminen on sekin taito, ja vanha Goethekin, yksi maailman suurimpia älyniekkoja, lausui siitä vielä elämänsä loppupuolella: "Olen lukemiseen käyttänyt kahdeksankymmentä vuotta enkä vieläkään voi sanoa, että olisin päässyt perille."

Nyt vasta on työläinen kypsä ottamaan osaa n. s. sarjakursseihin. Nämä sarjakurssit esim. meidän työväenopistoissamme eivät kuitenkaan aina ole niin valittuja, että niistä olisi vastaavaa hyötyä työväestölle. Monasti ne käsittelevät niin joutavia ja niin ahtaita aloja useimmissa luennoissa, ettei työväestöllä ole mitään halua niitä kuulla. Opistojen johtokuntien tulisi yleensä tarkemmin valvoa, ettei semmoisia kurseja oteta esitettäväksi, jotka eivät suuresti hyödytä eivätkä huvita työväestöä. Sillä muuten vieraantuvat työläiset näistä oppikursseista. Pitäisi myös saada enemmän semmoisia kurseja, joista työväelle olisi suoranaisempaa käytännöllistäkin hyötyä. Ja jotta kurssit vaikuttaisivat syvämmällä tavalla kuulijoihin, pitäisi näitten saada asettaa tunnin lopussa esittäjälle kysymyksiä ja esittäjän taas puolestaan asettaa kuulijakunnallensa kysymyksiä sopivissa kohdissa. Tämä elähyttäisi suuresti opetusta ja antaisi takeita esitelmän ymmärtämisestä

kokonaisuudessaan, kuten esim. kokemus Wienin Volksheimistä osoittaa, Euroopan ehkä etevämmästä oppilaitoksesta työväkeä varten.

Viimeinen aste työväen opinhalun tyydyttämisessä on n. s. seminaaritöitten järjestäminen: kaikkien edistyneimmät työläiset yhdistyvät n. s. ammattiryhmiksi ("Fachgruppen"), jotka jo tieteellisen metoodin mukaan tunkeutuvat asianomaiseen tieteeseen, esim. suorittavat kokeellisia töitä kemiallisessa laboratoriossa. Näin on esim. asian laita äsken mainitussa Volksheimissä. Englannissa valmistetaan eteville työläisille pääsö yliopistoonkin.*)

Suurin vastus sivistyksen leviämislle työväestön keskuuteen on tämän puolelta tuleva epäluulo *kaikkia* porvarillisia sivistyslaitoksia vastaan ja toiselta puolen rahan ja voimien puute omien laitosten perustamiseksi kaikilla paikkakunnilla. Tässä voisi kuitenkin ajatella jotakin työjakoa juuri Wienin Volksheimin esimerkin mukaan. Useimmat tieteet voisi ilman epäluuloa jättää porvarillisten hoidettaviksi, kun näillä on henkisiä voimia ja varoja, mutta *toistaiseksi* ei työväellä. Wienin Volksheimin "Ausschuss'issa", jonka toimenä esitelmien käytännöllinen järjestäminen on, istuu, koska työväestö tietysti sielläkin enimmäkseen on sosialistinen, sosialisteja enemmistönä ja nämä ovat asettaneet "luottamushenkilöt" työväestön keskuuteen, jotka harjoittavat agitatsionia kurssien hyväksi ja hankkivat tietoja työväeltä, *mitä kurseja se mieluummin haluaa*. Mutta koska Volksheim periaatteellisesti ei kajoa puhtaasti valtiollisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, jäävät nämä asiat, siis pääasiallisesti sosialismin teoriia ja historia, valtiotiede ja historia, enimmäkseen sosialististen opistojen, "työväenkoulun" ja "puolueopiston", hoidettaviksi, ja nämäkin sosialistien toimeenpanemat oppikurssit esitetään osaksi Volksheimin suuressa työväenpalatsissa. Tämä näyttää meilläkin olevan — *toistaiseksi* — ainoa ratkaisukeino. Saksan sosiaalidemokratia asettui kyllä

*) Katso tästä minun "Kansansivistysharrastuksia ulkomalla".

Mannheimin puoluepäivillä v. 1906 jyrkemmälle kannalle (vert. pöytäk. siv. 136), mutta tämä on kyllä Saksan sivistysoloihin katsoen, jotka Itävallan olojen rinnalla ovat paljoo takaperoisemmät, selitettävissä. Jos meillä työväestö hylkää *kaikki* työväenopistojen tarjoomat kurssit, kun ei vielä vastaavia sosialistisella taholla ole aikaan saatu, tapahtuu sivistyksellisessä suhteessa vahinko itse työväelle. Sillä terveystoppia esim. ja yleensä luonnohistoriaa ei juuri voi esittää erityisen yhteiskunnallisen maailmankatsomuksen nojalla, mutta kyllä historiaa ja taloustiedettä.

Muuten on ilmeistä, että porvaristolla on aivan toinen tarkoitus sivistyksen levittämisessä kansan syviin riveihin kuin varsinaisella työväellä. Löytyy kyllä — vieläpä paljonkin — yläluokan ideologeja, jotka harrastavat tietojen levittämistä puhtaasta asianharrastuksesta, mutta suurin osa näistäkin ei salli, että opettaja levittää esim. sosialistisia tai vapaakirkkollisia aatteita. Se on opetusta "esteitten kanssa". Raja määrätään aina luokkaetujen mukaan, *missä se on määrättävissä*. Ja hyvin usein tarkoittaa yläluokka sivistyksen levittämisellä ainoastaan kansan kohottamista siinä tarkoituksessa, että saataisiin älykkäämpiä työntekijöitä, jotka työskentelisivät suuremmalla mielihyvällä ja siten — asia psykologisesti katsottuna — tuottaisivat työllään enemmän voittoa työnantajalle. Sillä Levenstein on todistanut, että suurin osa työväestöstä ei tee työtään mielihyvällä eikä se voikaan niin tehdä nykyisissä yhteiskuntaoloissa. Työväki taas tarkoittaa sivistyksensä kohottamisella päästä selvempään ja itsenäisempään maailmankatsantoon, parempaan toimeentuloon — eräs itävaltalainen työmies tunnustaa esim. siten hankki-neensa itsellensä kaksikin keksintöpatenttia —; mutta ennen kaikkea suurempaan vaikutusvaltaan, joka tuottaa suuremman muutoksen kaikissa oloissa. Liebknecht, Saksan sosiaalidemokratian suuri opettaja huudahtaa: "Työväenkoulun tulee kasvattaa *ihmisiä* ja *taistelijoita!* Moni työmies katsoo sivistyksen saavuttamisen puhtaasti ihmisen henkisen "kohottamisen kan-

nalta". Käytännöllistä hyötyä en milloinkaan ole odottanut tutkimusteni tulokseksi. Tiede on minulle vielä tänäänkin tuo "korkea taivaallinen jumalatar" (Broda, m. t. siv. 124).

Kun toiskeväänä kävin Wien'in Volksheim'issä, annettiin käteeni kaksi julkaisua (Askel valoon ja Askel pimeyteen), joiden sisällön "Kansankodin" oppilaat olivat täyttäneet omilla kirjoituksillaan. Miten paljon syvämietteisiä ajatuksia, sieviä kuvia ja kauniita runoja olenkaan niistä löytänyt, *suuren työväenrunoilijan* Alfons Petzoldinkin runoja! Löysin siitä englanninkielisenkin kappaleen, jonka eräs oppilas niinkään oli sepittänyt, sillä tässä työväenyliopistossa oppivat nuoret työläiset muun muassa englannin-, ranskan-, latinan- ja kreikan-kieltä.

Löytyy tosiaan vielä vanhanaikaisia, joiden lempilause on se, jonka Liebknecht mainitsee: "Kansan ei tule tietää mitään, koska ei sitä muuten voi hallita". Mutta tämä valtiotaito ei enää käy päinsä, koska kaikkien kansojen olemassaolo perustuu tietoihin: jokainen sivistymätön kansa on tuomittu kuolemaan elämän suuressa kilpajuoksussa. Ja kaikki yritykset, jotka tarkoittavat kansojen syvien rivien sulkemista korkeamman tiedon lähteiltä ovat turhat. Sattuvasti kuvaa tämän eräs venäläinen satu. Kerran määräsi joku hallitsija, että hänen valtakuntansa ympäri oli rakennettava niin paksu ja korkea muuri, ettei hänen kansansa pääsisi katsomaan, mikä ulkopuolella tapahtui. Muuri oli niin korkea, että koko maa sisäpuolella sen varjon vuoksi aina oli puolipimeässä. Näin kului monta vuotta. Mutta vihdoin huomasikin kansa että muurin toisella puolella oli täysi päivä, ja se rupesi kaivamaan siellä täällä muuriin koloja, joista päivä valui sisään. Kun hallitsija tämän huomasi, meni hän itse tukkimaan nuo kolot savella, mutta vaikka hän aherteli tässä toimessa koko päivän, ei hänen onnistunut tukkia noita yhä lukuisammiksi kasvaneita koloja. Vihdoin huomasi hän että hän oliikin voimaton. —

Vielä pitää Fitchten sanat hänen eräessä kuuluisassa puheessaan Saksan kansalle paikkansa: "Ainoastaan se kansakunta, joka ensiksi ottaa tehtäväkseen kansalaisen kasvatuksen täydelliseksi ihmiseksi, voi suorittaa täydellisen valtion tehtävän".

Eräs Wienin Volksheimin oppilas kertoo, mitenikä hän keväällä v. 1910 otti osaa erääseen kreikankielen oppikurssiin samassa oppilaitoksessa, ensin vain oppiakseen nuo oudot kirjaimet, mutta mitenikä hän vihdoin niin mieltä tähän kieleen ja sen kirjallisuuteen, että hän vuoden ponnistuksen perästä osasi lukea helpomman kirjailijan teokset, ja hän lopettaa kirjotuksensa eräällä kreikkalaisella lauseella:

"Kuolevaisten kauniin omaisuus on sivistys".

Työväen Joululehti (Tampere) 1913.

TAIDE KAIKILLE

Mitä on taide? "Taide on", sanoo Zola, "pala luontoa katsottuna kunkin luonteen kannalta s. o. luonto kuvattuna niin kuin kukin taiteilija yksilöllisesti sen käsittää, tai myös: "taide on", kuten Konrad Lange tahtoo sitä määritellä, "kuvaus luonnosta tahi ihmiselämästä esteettisessä muodossa", ja kauneus on, Kantin ja muiden mukaan, "jotain, joka vaikuttaa ihmiseen suloisesti, herättämättä hänessä himokkaita pyyteitä". Toiset esittävät muita määritelmiä taiteesta ja kauneudesta. Mutta vaikkakaan ei olla täysin yksimielisiä kauneuden oleuksesta, ei edes niin pitkälle kuin koskee totta, ja oikeata — kaikki kolmehan vaihtelevat aikojen kuluessa — niin piilee kuitenkin jokaisessa ihmisessä taipumus, tunne sitä kohtaan, mitä yleisesti kutsutaan kauniiksi. Taideteoksia tavataan jo ajalla, jolloin poro ja mammut-eläin vaeltelivat Etelä-Europassa (katso esim. Sal. Reinach, *Apollo, histoire generale des Arts.*, siv. 1—8) ja yhä siitä saakka on ihmisellä niinmuodoin ollut pyrki-